

ЛІНГВОДИДАКТИКА

УДК 373.5.016:811.161.2'367
DOI 10.25128/2415-3605.22.2.8

ЕЛЕОНОРА ПАЛИХАТА

<https://orcid.org/0000-0003-4995-1184>
palykhata_e@tnpu.edu.ua

доктор педагогічних наук, професор
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ТРАДИЦІЙНА ТА ІНТЕРАКТИВНА МЕТОДОЛОГІЯ ВЕКТОРИЗАЦІЇ ЗАСВОЄННЯ СИНТАКСИЧНО-ПУНКТУАЦІЙНИХ НОРМ В УМОВАХ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Висвітлено шляхи засвоєння синтаксичних знань і пунктуаційних правил з урахуванням лінгводидактичної векторизації традиційної та інтерактивної методології здобування навичок розставлення розділових знаків за допомогою запропонованої системи вправ. Здійснено аналіз наукових досліджень, результати яких вказали на потребу удосконалення системи синтаксично-пунктуаційних вправ. Зосереджено увагу на поняттях «вправи», «система вправ», «завдання», актуальних для вироблення пунктуаційної грамотності учнів, на традиційних та інтерактивних вправах як векторах лінгводидактичної методології формування пунктуаційних навичок; на запропонованій класифікації синтаксично-пунктуаційних вправ і завдань, спрямованих на вироблення автоматизованих умінь використання роздільних і видільних розділових знаків на письмі. Особливу увагу звернено на характерні особливості розділових знаків: роздільних (віддільних) і видільних, перші з яких – одиничні, а другі – парні. Відмінність між ними полягає у функції – виділення чи розділення. Запропоновано класифікацію синтаксично-пунктуаційних вправ (розпізнавальні, за аналогією, аналітичні, репродуктивні (відтворювальні), продуктивні, творчі, комунікаційні), їхню характеристику та призначення відповідно до етапів уроку вивчення нового матеріалу. Зосереджено увагу на синтаксично-пунктуаційних вправах, що мають подвійне завдання: 1) подати синтаксичну характеристику мовної одиниці, з'ясувавши її пунктуаційні особливості (правила використання видільних і роздільних розділових знаків), і 2) накреслити структурну схему речення. Наголошено на використанні відповідних закономірностей навчання синтаксично-пунктуаційних норм (розуміння значення мовних одиниць, здатність засвоювати норми української мови тощо); загальнодидактичних принципів навчання: власне методичних і специфічних та лінгводидактичних; психологічних і вікових особливостей школярів; лінгвістичних основ – синтаксичних і пунктуаційних.

Ключові слова: синтаксис, пунктуація, векторизація, навчання, методи, класифікація вправ.

ELEONORA PALYKHATA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksym Kryvonis Str., Ternopil

TRADITIONAL AND INTERACTIVE METHODOLOGY OF VECTORIZATION OF LEARNING SYNTAX AND PUNCTUATION STANDARDS IN COMPREHENSIVE SCHOOL

The article highlights the ways to ensure the assimilation of syntactic knowledge and punctuation rules of linguistic didactic vectorization of the traditional and interactive methodology of acquiring punctuation skills and abilities using a system of exercises. An analysis of linguistic didactic research on the topic was carried out

and a conclusion was drawn about the need to improve the system of syntactic and punctuational traditional and interactive exercises. As a result, attention is focused on the concepts of "exercises", "system of exercises", "tasks" which are relevant for the development of students' punctuation literacy; information about traditional and interactive exercises as vectors of the linguistic didactic methodology of developing punctuation skills is highlighted; a classification of syntactic and punctuational exercises and tasks aimed at developing automated abilities and skills of using separate and distinguishing punctuation marks in writing is proposed.

Particular attention is paid to the characteristic features of punctuation marks – separating and distinguishing, the first of which are single, the second – couple. The same punctuation marks can be both separating and distinguishing, the difference is only in the function – allocation or separation. The classification of syntactic and punctuational exercises (recognition, by analogy, analytical, reproducing, productive, creative, communication), their characteristics and purpose according to each stage of the lesson of learning new material is proposed. Attention is focused on syntactic and punctuation exercises which have a double task: 1) to present the syntactic characteristics of a language unit, to find out the punctuation features of this syntactic unit (rules for the use of distinguishing and separate punctuation marks) and 2) to draw a structural diagram of a sentence – linear or vertical according to using blocks and pointers.

Emphasis is placed on the use of appropriate patterns of teaching syntactic and punctuation norms in primary school conditions (understanding the meaning of language units; the ability to learn the norms of the Ukrainian language, in particular syntactic and punctuation; development of language and speech sense; distinguishing concepts: syntax, word combinations, sentences, text; awareness of concepts: punctuation, punctuation marks, etc.); general didactic principles of learning: methodical, specific and linguistic-didactic; psychological and age characteristics of schoolchildren; linguistic foundations – syntactic and punctuation.

Keywords: syntax, punctuation, vectorization, training, methods, classification of exercises.

Вивчення пунктуації забезпечується лінгводидактичною векторизацією традиційної та інтерактивної методології засвоєння синтаксичних знань і пунктуаційних правил, на основі яких здобуваються навички вживання розділових знаків на письмі, формуються пунктуаційні уміння, що за допомогою досконалої системи вправ стають механічними.

Проблему формування пунктуаційних умінь під час вивчення синтаксису висвітлили у своїх дисертаційних дослідженнях О. Гончарук про формування пунктуаційних умінь на синтаксичній основі учнів початкових класів і Н. Ковальчук про систему роботи над формуванням пунктуаційних навичок в учнів основної школи. Принагідно торкалися проблеми вивчення пунктуації під час опрацювання синтаксису в освітніх закладах різних рівнів акредитації О. Війтик, А. Войнова, О. Марчук, І. Олійник, Е. Палихата та ін.

Практика показує, що причиною привертання уваги дослідників до пунктуаційної грамотності учнів закладів загальної середньої освіти (шкіл, училищ, коледжів), студентів-першокурсників закладів вищої освіти при опрацюванні синтаксису виявився невисокий її рівень, що спонукає дослідників-лінгводидактів до продовження створення більш удосконаленої дієвої системи синтаксично-пунктуаційних традиційних та інтерактивних вправ, які сприятимуть свідомому засвоєнню синтаксично-пунктуаційних знань і виробленню стійких граматики-правописних норм.

Мета статті – запропонувати систему синтаксично-пунктуаційних вправ для формування пунктуаційних норм на синтаксичній основі, актуальну для використання у навчальних закладах різних рівнів акредитації з дотриманням традиційної та інтерактивної методології векторизації навчального процесу.

Для досягнення мети статті розв'язуємо такі завдання:

1) зосередити увагу на лінгводидактичних поняттях (вправи, система вправ, завдання вправ) і їхній ролі у формуванні пунктуаційної грамотності школярів; 2) висвітлити інформацію про традиційні та інтерактивні вправи як вектори лінгводидактичної методології засвоєння синтаксично-пунктуаційних знань і формування відповідних умінь; 3) укласти класифікацію синтаксично-пунктуаційних вправ і завдань до них, спрямованих на вироблення автоматизованих дій: умінь і навичок використання роздільних і видільних розділових знаків на письмі.

Лінгводидактика розглядається як наука системна, в якій тісно взаємодіють методи, прийоми, засоби і форми навчання, підпорядковані відповідній меті і змісту навчального предмета. Система у перекладі з грецької означає «утворення, складання» і пояснюється як: 1) «порядок, зумовлений планомірним розташуванням частин, стрункий ряд, зв'язне ціле»; 2) «спосіб побудови, організація чогось» [3, с. 529]. Компонентами системи є сукупність методів, що застосовуються в будь-якій науці, зокрема й у лінгводидактиці, що є частиною

методології. Лінгводидактична методологія – це вчення про загально дидактичні і власне методичні принципи, структурну й логічну організацію навчального процесу, методи, прийоми і засоби засвоєння мовно-мовленнєвого матеріалу з кожного лінгвістичного розділу. Під поняттям «векторизація лінгводидактичної методології» розуміємо доцільне психологічне й лінгвометодичне спрямування процесу засвоєння синтаксично-пунктуаційних норм. Увесь навчальний процес опрацювання синтаксично-пунктуаційного матеріалу в умовах основної школи здійснюється за допомогою дотримання традиційної та інтерактивної векторизації лінгводидактичної методології засвоєння знань і формування умінь. Традиційний вектор навчання передбачає використання таких методів:

1) теоретичних: метод пояснення, метод розповіді, метод усного викладу учителем матеріалу, метод презентації, метод програмування;

2) теоретично-практичних: метод спостереження над мовними явищами; проблемний метод; метод самостійної роботи за матеріалом підручника під керівництвом учителя під час вивчення синтаксично-пунктуаційних правил; метод евристичної бесіди, фундаментом якої є матеріал, частково вивчений у попередніх класах і добре продумані запитання учителя з передбаченими відповідями учнів, які скеровують бесіду у потрібний напрям;

3) практичних методів засвоєння синтаксичних і пунктуаційних знань і формування відповідних умінь, до яких належать: метод вправ, метод самостійної роботи під контролем учителя під час виконання вправ.

Інтерактивний вектор навчання синтаксично-пунктуаційного матеріалу з української мови передбачає використання учителем інтерактивних методів навчання, що створюють умови, за яких учень сам буде спостерігати, аналізувати, коментувати, конструювати часом із коригувальною допомогою учителя, що спрямовує школярів у потрібне русло студювання. До інтерактивних методів навчання синтаксично-пунктуаційного матеріалу належить кейс-метод (case-study), що поєднує в собі цілісний інформаційний комплекс інших інтерактивних методів як складників кейс-методу, а саме: 1) «мозковий штурм» (брейнстормінг) – колективне обговорення проблеми з вибором кращих ідей та їх презентацій; 2) метод діалогів; 3) полілогічний метод; 4) ігровий метод; 5) комунікаційний метод; 6) розв'язання пізнавальних мовних завдань візуалізованого характеру; 7) моделювання і розв'язання проблемних ситуацій з використанням довідкового матеріалу кейсу тощо. Усі інтерактивні методи передбачають рівноправну усномовленнєву активність учнів, динамічність дій в обговоренні проблеми, систематичність у вигляді оформлених блоків, що містять низку синтаксично-пунктуаційних завдань, які учитель пропонує учням розв'язати впродовж уроку. Інтерактивні методи навчання мають як свої переваги, так і недоліки, що з'ясовуються і враховуються учителем у практичній діяльності.

Важливим для досягнення мети кожного уроку є не тільки засвоєння теоретичного мовно-мовленнєвого матеріалу, а й практичне його закріплення та вдосконалення за допомогою традиційних вправ, розміщених системно і в суворій послідовності. Вправи – це мовно-мовленнєві «дії та операції, що виконуються багаторазово для набуття необхідних практичних умінь та навичок» [2, с. 118]. Але закріплення вивченого синтаксично-пунктуаційного матеріалу, формування відповідних умінь відбувається за допомогою системи вправ. Н. Ковальчук під системою вправ розуміє «оптимальний набір необхідних типів і видів вправ, розташованих у порядку нарощування мовних та операційних труднощів з урахуванням послідовності й поетапності формування визначених програмою пунктуаційних навичок» [1, с. 42].

Ми вважаємо, що під системою вправ слід розуміти низку вправ, пов'язаних однією темою, завдання яких поступово ускладнюються і завершуються творчим компонентом. Синтаксично-пунктуаційні вправи мають за мету засвоїти синтаксичні знання і на їхній основі – пунктуаційні правила, сформувати уміння ставити розділові знаки у межах простого чи складного речення і зв'язного тексту.

Система синтаксично-пунктуаційних вправ ґрунтується на виконанні завдань, що стосуються уживання розділових знаків у простих і складних реченнях або зв'язних текстах. Поняття «завдання» можна пояснити як обсяг роботи з визначеною метою, тоді як «пунктуаційні завдання» – це певні дії, спрямовані на членування речень чи тексту на частини з метою інтонаційного та логічного їхнього оформлення. Синтаксично-пунктуаційні завдання можуть бути спрямовані на:

- упізнання компонентів речення чи тексту, які потрібно виділити чи розділити;

- спостереження за розділовими знаками у зв'язних текстах;
- інтонування речень текстів, призначених для читання вголос;
- пояснення логіко-змістової ролі розділових знаків;
- синтаксичний аналіз речень і цілих компонентів тексту із поясненням уживання розділових знаків;
- пунктуаційний розбір речень;
- пунктуаційне коментування зв'язного тексту;
- виконання дій для перевірки розділових знаків;
- уживання розділових знаків у запропонованих текстах;
- продукування речень з розділовими знаками, які опрацьовуються;
- виявлення пунктуаційних помилок у роботах однокласників;
- пояснення вживання розділових знаків у запропонованих учителем текстах або роботах однокласників тощо.

У результаті виконання синтаксично-пунктуаційних завдань учні здобувають уміння:

- 1) знаходити пунктуаційні помилки (пропуск розділового знака, неправильний вибір розділового знака, невмотивоване використання розділового знака тощо) та їх виправляти;
- 2) визначати логічні відрізки речення, які потрібно відділяти (розділяти) або виділяти за допомогою відповідних розділових знаків, мотивуючи їхній вибір;
- 3) ставити розділові знаки згідно з пунктуаційними правилами, коментуючи потреби їхнього використання на письмі тощо.

Особлива увага учнів звертається на характерні особливості розділових знаків – роздільних (віддільних) і видільних, перші з яких є одиничними, а другі – парними. Одні й ті ж розділові знаки можуть бути як роздільними, так і видільними. Відмінність полягає лише у функції, яку виконує той чи інший розділовий знак, наприклад: 1) коми в однорідних членах речення чи крапка в кінці речення виконує функцію розділення однієї частини речення чи однієї частини тексту від іншої і вони ставляться з одного боку, тобто є одиничними і називаються роздільними або віддільними; 2) коми, що виділяють звертання в середині речення, є парними, вони виконують функцію виділення цього звертання з обох боків так само, як коми для виділення з обох боків вставних чи вставлених конструкцій у межах речення, тому називаються видільними.

Для вироблення умінь розрізнення функцій розділових знаків і формування пунктуаційних умінь і навичок використання одиничних чи парних розділових знаків пропонуємо використовувати класифікацію синтаксично-пунктуаційних вправ, що пояснюється, як розподілення вправ за групами відповідно до певних ознак. Взагалі-то класифікацію вправ можна назвати категоризацією або розподіленням чи групуванням їх за певними категоріями. Відповідно до розуміння цього тлумачення пропонуємо класифікацію пунктуаційних вправ, що поділяються на: 1) розпізнавально-пошукові; 2) за аналогією; 3) аналітичні; 4) репродуктивні (відтворювальні); 5) продуктивні; 6) творчі; 7) комунікаційні.

1. Щоби правильно ставити розділові знаки в реченнях чи зв'язних текстах, потрібно передусім навчити учнів розпізнавати функції синтаксичних конструкцій, що потребують виділення чи розділення (відділення). Для цього під час вивчення пунктуації використовуються розпізнавально-пошукові вправи. Вони мають завдання розпізнавати в тексті чи реченні синтаксичні конструкції, що розділені або виділені за допомогою відповідних розділових знаків. Завданнями для розпізнавально-пошукових вправ можуть бути такі: 1) відшукати в реченнях тексту звертання, вставні або вставлені слова (словосполучення чи речення), уточнюючі члени речення, однорідні члени речення, відокремлені другорядні члени речення; 2) знайти у тексті речення з різними розділовими знаками в кінці; 3) прочитати текст, правильно інтонуючи речення відповідно до наявних розділових знаків.

2. Вправи за аналогією проводяться після пояснення учителем теоретичного матеріалу з пунктуації і наведення учителем прикладів до пунктуаційних правил. Завдання вправ за аналогією – відповідно до наведених прикладів учителем запропонувати учням свої, виголосивши їх і прокоментувавши потребу використання вжитих розділових знаків. При вивченні чи повторенні теми «Розділові знаки у складнопідрядних реченнях часу» наведемо приклад: Коли дівчатка вже закінчували обід, недалеко від них заспівав соловей (В. Сухомлинський).

Відповідно до зразка учителя учні за аналогією продукують свої приклади: Коли ми виконали домашні завдання, то пішли грати футбол. Коли глядачі вийшли з театру, почався сильний дощ.

3. В аналітичних пунктуаційних вправах переважає аналітична діяльність учнів – аналіз речень чи текстів із приводу використання розділових знаків. Їх виконання пропонуємо здійснювати за поданим зразком: 1) знаходження пунктограми, 2) виголошення правила, 3) наведення власних прикладів чи взятих із художньої літератури. Завдання для аналітичних вправ: спостереження за мовою; здійснення пунктуаційного аналізу; аналітико-синтетична робота над пунктограмами в реченнях чи зв'язному тексті.

4. Репродуктивні вправи мають на меті: а) багаторазово відтворювати визначення пунктуаційних правил для досконалого їх запам'ятовування; б) використовувати наявні у підручнику приклади синтаксичних конструкцій, у яких запропоновані приклади речень до пунктограм, що вивчаються чи повторюються; в) наводити власні приклади за аналогією (тут уже долучається продуктивна частина вправи). Завдання репродуктивних вправ: укладання алгоритмів до пунктуаційних правил, креслення схем для багаторазового відтворення структури речень із відповідними розділовими знаками при вивченні синтаксису і засвоєнні пунктуації тощо. Учень спочатку сприймає певну вербальну інформацію зі слів учителя або з матеріалів підручника, а вже потім її репродукує частково чи цілком. Це означає, що усі репродуктивні вправи з вивчення пунктуації є одночасно рецептивно-продуктивними. Адже рецептивний варіант вправ полягає у попередньому сприйманні вербальної інформації за допомогою слуху чи зору, а потім демонструванні результатів: а) упізнання інтонаційної та пунктуаційної ситуації; б) визначення пунктограми; в) потреби ставити чи не ставити відповідний розділовий знак.

5. Продуктивні вправи, які можна назвати творчими, проводяться за умови завдання учителя створити висловлювання (речення, міжфразову або діалогічну єдність чи цілий текст) у письмовій формі. Але якщо продукуванню письмового висловлювання передують сприймання його змісту, то вправу назвемо рецептивно-продуктивною. Для виконання цих двох видів вправ пропонуються завдання: а) прочитати текст, дотримуючись інтонації; б) подати визначення правил до використаних у тексті пунктограм; в) навести свій приклад до вивченого правила; г) виписати з художньої літератури приклади речень, міжфразових чи діалогічних єдностей, абзаців із названими учителем пунктограмами; д) здійснити пунктуаційний розбір висловлювання тощо.

6. Комунікаційні вправи спрямовані на формування усномовленневих умінь і навичок під час спілкування з метою досягнення комунікаційної мети. Вони поділяються на мовно-мовленнєві, умовно-мовленнєві і власне мовленнєві. Мовно-мовленнєві вправи виконуються з метою вивчення і поглиблення лінгвістичного матеріалу, потрібного для використання в усному мовленні, наприклад, при вивченні звертання, вставних слів, словосполучень і речень, однорідних чи уточнювальних членів речення тощо. Умовно-мовленнєві вправи проводяться під час навчання побудови речень, діалогічних і міжфразових єдностей, тобто компонентів монологічних та діалогічних текстів. Власне мовленнєві вправи спрямовані на навчання побудови текстів різних стилів і жанрів за допомогою допоміжних опор, якими виступають: вербально описані чи природні ситуації, зміст вивчених творів на уроках літератури, запропоновані учителем актуальні теми, що потребують обговорення тощо. За допомогою комунікаційних вправ відбувається інтонаційне, орфоепічне, акцентуаційне шліфування виголошених висловлювань, що відповідають писемному та усномовленнєвому оформленню.

Відповідно до структури уроку вивчення нового матеріалу В. Онищук розробив класифікацію вправ, що використовується під час опрацювання синтаксично-пунктуаційної матеріалу з метою засвоєння пунктуаційних норм. До неї належать:

1) підготовчі вправи, потрібні для актуалізації засвоєних знань і вмінь із виучуваної теми у попередніх класах як фундаменту, на якому будуватиметься вивчення нового матеріалу більш розширено; ці вправи можна назвати репродуктивними, пов'язаними з відтворенням набутих у попередніх класах або напередодні, в недалекому минулому знань чи вмінь;

2) вступні вправи проводяться після пояснення учителя і полягають у: розпізнаванні вивченого за їхніми певними ознаками, поясненні, коментуванні чи мотиваційному

попередженні потреби вживання певного розділового знака у відповідних синтаксичних конструкціях;

3) тренувальні вправи, іменовані нами як триєдні, оскільки мають одну єдину мету – тренування, виконуються за поданим зразком або конкретною інструкцією чи відповідним завданням;

4) завершальні вправи – це творчі реконструктивні, що полягають у перебудові тексту, та конструктивні, що мають за мету навчати будувати синтаксичні структурні мовні одиниці (словосполучення, речення чи зв'язний текст; схеми цих конструкцій) відповідно до теми, яка вивчається, а також контрольні – для перевірки вивченого на уроці [4, с. 86].

Синтаксично-пунктуаційні вправи відповідно до виконуваних учнями мисленневих операцій поділяються на аналітичні, що передбачають аналіз мовного матеріалу за допомогою синтаксичного розбору, та синтетичні, що полягають у застосуванні проаналізованого. Ці вправи називаються аналітико-синтетичними і виконують подвійну функцію у формуванні пунктуаційних умінь, подвійне завдання: 1) подати синтаксичну характеристику мовної одиниці, з'ясувати її пунктуаційні особливості (правила використання видільних і роздільних розділових знаків); 2) накреслити структурну схему речення – лінійну або вертикальну за допомогою прямокутних блоків і стрілок, які вказують на їх зв'язок. Побудова структурних схем речення, визначення частин речення і їхніх функцій, постановка запитань до кожної частини та їхня характеристика сприяють усвідомленню розуміння використання розділових знаків – роздільних і видільних.

Фундаментальними компонентами засвоєння синтаксично-пунктуаційних норм в умовах основної школи є дотримання традиційної та інтерактивної методології, що полягає у використанні:

- інтерактивних вправ, до яких належать: програмування, моделювання, алгоритмізація, електронні ігри, висловлювання з електронною презентацією, завдання з інтерактивною дошкою тощо;

- відповідних закономірностей навчання синтаксису і пунктуації: розуміння значення мовних одиниць; здатність засвоювати норми української мови, зокрема синтаксичні та пунктуаційні; розвиток мовно-мовленнєвого чуття; розрізнення понять «синтаксис», «словосполучення», «речення», «текст»; усвідомлення лінгвістичних понять «пунктуація», «розділові знаки»;

- загальнодидактичних (загальнометодичних і специфічних, так званих рівневих) і лінгводидактичних принципів навчання;

- психологічних і вікових особливостей школярів;

- лінгвістичних основ – синтаксичних і пунктуаційних знань і умінь, здобутих у попередніх класах.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у студіюванні актуальної лінгводидактичної проблеми класифікації синтаксично-пунктуаційних вправ за допомогою використання суто інтерактивних технологій, властивих методиці навчання української мови учнів основної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук Н. П. Пунктуаційна грамотність як складова формування мовної особистості. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка». 2014. Вип. 29. С. 41–43.
2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник для студентів філологічних факультетів університетів / за ред. проф. М. Пентилука. Київ: Ленвіт, 2009. 400 с.
3. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Наукова думка, 2000. 680 с.
4. Функції і структура методів навчання / за ред. В. Онищука. Київ: Рад. школа. 1979. 240 с.

REFERENCES

1. Kovalchuk N. P. Punctuatsiyna hramotnist yak skladova formuvannia movnoi osobystosti [Punctuation literacy as a component of linguistic personality formation]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiya". Seriya "Psihologhia i pedahohika". 2014. Vyp. 29. S. 41–43.
2. Metodyka navchannia ukrainskoi movy v sereдниh osvithnih zakladah [Ukrainian language teaching methodology in secondary educational institutions]. Pidruchnyk dlia studentiv filolohichnyh fakultetiv universytetiv / za red. prof. M. Pentyluk. Kyiv: Lenvit, 2009. 400 s.

3. Slovnyk inshomovnyh sliv [Dictionary of foreign words] / uklad. S. M. Morozov, L. M. Shkaraputa. Kyiv: Naukova dumka, 2000. 680 s.
4. Funktsii i struktura metodiv navchannia [Functions and structure of teaching methods] / za red. V. Onyshchuka. Kyiv: Rad. shkola. 1979. 240 s.

УДК УДК 373.5.016:811.161.2
DOI 10.25128/2415-3605.22.2.9

ОЛЬГА ПЕТРИШИНА

orcid.org/0000-0001-5427-200X
petryshyna@tnpu.edu.ua

кандидат філологічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ЛЕСЯ ГАПОН

orcid.org/0000-0002-5616-6478
hapon_lesia@tnpu.edu.ua

кандидат філологічних наук, викладач
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

МАР'ЯНА ЯГНИЧ

orcid.org/0000-0002-2062-9215
marianna2703marianna@gmail.com
магістрантка

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ЕКСПЛІКАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В МОДЕЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ «УКРАЇНСЬКА МОВА. 5–6 КЛАСИ» ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Розглянуто компетентнісний підхід як основу освітньої реформи Нової української школи, зокрема проаналізовано нормативно-правові та наукові підходи до осмислення компетентнісного навчання. Проаналізовано реалізацію компетентнісного підходу на прикладі модельних навчальних програм «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти, на основі яких учителі-словесники розробляють свої робочі навчальні програми дисципліни «Українська мова», білінгвальних чи інтегрованих курсів. Порівняльний аналіз модельних навчальних програм засвідчує їхню відповідність Державному стандарту базової середньої освіти та реалізацію компетентнісного спрямування мовно-літературної галузі освіти. Зазначено, що основні частини програм містять результативний, змістовий і діяльнісний компоненти. Описано переваги кожної з аналізованих програм. Доведено, що компетентнісне спрямування програм актуалізовано через результативний і діяльнісний компоненти. В очікуваних результатах навчання виражено рівень володіння мовними і мовленнєвими знаннями та наскрізними компетентнісними вміннями, а види навчальної діяльності, запропоновані в програмах, уможливають використання теоретичних мовних знань для пояснення явищ дійсності і розв'язання життєвих проблем. В обидвох програмах посилено прикладний характер мовної освіти, увиразнено її переорієнтацію на діяльнісний вимір. Автори передбачають роботу в групах, виконання проєктів, опрацювання інформації з друкованих та цифрових джерел, її критичне осмислення і використання для комунікування. Умотивовано, що модельні навчальні програми є інструментом запровадження засадничих ідей компетентнісного підходу в щоденній освітній практиці.